

L'ONU examinarà per què Espanya no regula els mitjans comunitaris

Una denúncia impulsada per l'anomenat tercer sector, admesa a tràmit pel Comitè de Drets Humans

Ara, Àlex Gutiérrez (08/04/2018)

Ràdio Televisió Cardedeu és la gran pionera de les emissores de proximitat. / RTV CARDEDEU

El retard de l'Estat a l'hora de reconèixer realment els mitjans comunitaris arriba a l'ONU. El Comitè de Drets Humans de l'organisme internacional ha demanat a Espanya que expliqui per què no ha atorgat llicències a aquest tipus de mitjans sense ànim de lucre -també anomenats del tercer sector- tot i que el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics de l'ONU, subscrit per Espanya el 1977, obliga els estats a facilitar l'accés d'aquestes ràdios i televisions a l'espai radioelèctric.

El recurs a les Nacions Unides el va impulsar un grup d'emissores entre les quals hi ha la veterana RTV Cardedeu. El seu president, Manel Calbet, creu que "fa de mal dir preveure què en sortirà d'un judici, però el sol fet que s'hagi admès a tràmit és una primera victòria". El mitjà és un exemple de la contribució -en forma de planter- que fa el tercer sector al món del periodisme: fins a 200 professionals en actiu de l'audiovisual s'han foguejat a RTV Cardedeu en els seus prop de 40 anys d'història. "Reclamem que se'ns reconegui, perquè vivim en una situació d'al·legalitat permanent. Hi ha tolerància, però ningú no ens garanteix que algun dia algú decideixi tancar-nos".

De fet, l'Estat incompleix la seva pròpia legislació. La llei general de comunicació audiovisual, publicada al BOE l'1 d'abril del 2010, donava el termini d'un any perquè es

desenvolupés “el procediment de concessió de la llicència” i el “marc d’actuació”. Prop de vuit anys després, ni Zapatero (primer) ni Rajoy (actualment) han tirat endavant la mesura. La incomoditat que genera aquesta tipologia de mitjans, gestionats per la mateixa comunitat a la qual s’adrecen, es va fer evident l’any 2015, quan *Eldiario.es* va publicar un informe intern del PP en el qual es parlava d’estratègies audiovisuals. En aquell document es proposava directament “eliminar aquesta categoria audiovisual”. O, el que és el mateix, abolir els llimbs en els quals viuen actualment més de 200 mitjans a Espanya per passar-los a considerar il·legals sense pal·liatius.

L’últim intent va ser una proposició no de llei aprovada l’any passat segons la qual s’instava a regular “la concessió d’autoritzacions temporals a serveis de comunicació comunitaris radiofònics i televisius”. La va presentar el grup mixt i només va haver-hi un grup que hi va votar en contra: el Partit Popular.

A Catalunya també s’han fet diversos intents per regularitzar les emissions d’aquestes ràdios i televisions. L’any 2009 es va començar a tramitar un decret llei que no va prosperar. I el febrer de l’any passat el Govern va convocar una consulta pública per elaborar de nou un decret llei que acabi amb el buit legal. Tot i que diferents experts van presentar les seves aportacions, la norma no s’ha pogut tirar endavant.

La direcció general de Mitjans de Comunicació, però, està preparada per tirar endavant una regulació que doti de seguretat jurídica aquesta tipologia de mitjans. El principal problema és que sense l’espai radioelèctric que ha d’atorgar l’Estat no es pot resoldre la seva anòmala situació, que les aproxima a les ràdios pirates, tot i que la seva activitat sí que està reconeguda per l’ordenament jurídic. Un informe intern de la Generalitat al qual ha tingut accés l’ARA admet que no fer res amb aquests mitjans “els condemnaria a la desaparició, a curt o llarg termini”. Per això la intenció és tirar-lo endavant com més aviat millor.

“Segurament aquest decret, que estarà a punt per ser aprovat així que tinguem nou Govern, arriba tard però afronta una clara anomalia de l’espai català de comunicació: la no regulació dels mitjans comunitaris o sense ànim de lucre”, detalla Jordi del Río, director general de Mitjans de Comunicació de la Generalitat. “Creiem que aquest és un bon moment per estimular la ciutadania en la participació, com a instrument de pluralisme democràtic, com a garantia d’una llibertat d’expressió molt malmesa en l’actual conjuntura i de cobertura a la nostra enorme riquesa associativa”.

De fet, el cens de mitjans comunitaris ha experimentat un retrocés important en els últims temps. L’any 2015 -últim cop que la Universitat Autònoma de Barcelona va fer-ne un cens- hi havia 56 mitjans que encaixaven amb la definició. Això suposava un descens del 28,2% respecte als 78 que s’havien detectat el 2009. Per temàtiques, la majoria de mitjans són culturals (19), seguits de ràdios i televisions religioses (11), lliures (8), escolars (8), de barri (6), penitenciàries (2) i de districte (2).

“Ens trobem davant la paradoxa que hi ha prestadors sense llicència mentre d’altres no fan ús de les que tenen adjudicades”, explica la investigadora de la UAB Aida Martoni.

“Per tant, la reassignació de freqüències és factible”. La doctora, que va fer la tesi sobre televisió de proximitat, admet que l’auge de la xarxa ha relaxat la pressió per l’obtenció de freqüències: “Molts mitjans comunitaris han trobat a internet la manera d’emetre sense necessitat d’obtenir llicència i de donar continuïtat als seus projectes”.

El debat de la sostenibilitat

Més enllà de les freqüències, un dels problemes que hi ha a l’hora de garantir la continuïtat dels projectes del tercer sector és assegurar-los un model de finançament sostenible que, alhora, no els converteixi en competència de les ràdios comercials. El projecte de regulació amb el qual treballa la Generalitat passa per prohibir la publicitat als mitjans comunitaris, tot i que “s’admet que rebin contribucions en concepte de patrocini cultural per part d’entitats que integren l’economia social i del tercer sector i per a la promoció en l’àmbit de la responsabilitat social corporativa”. Els continguts, de fet, tampoc no han de ser equiparables als de les ràdios públiques o privades.

Aquest plantejament topa amb una paradoxa: si es limita molt la capacitat de captació de recursos de ràdios i televisions comunitàries, difícilment podran tenir un equip mínimament professionalitzat. I si, per contra, es fia tot al voluntarisme, la fragilitat dels projectes serà inevitable, ja que dependran permanentment de tenir una massa crítica d’abnegats col·laboradors.

Segons una enquesta elaborada a nivell espanyol, hi ha 5.000 persones que produeixen continguts sense ànim de lucre en ràdios i televisions comunitàries. Aquest mateix estudi determina que només el 22% dels mitjans del tercer sector tenen alguna persona contractada.

I després hi ha el zel que caldrà aplicar a l’hora de determinar on acaba la ràdio comunitària i on comença la pirata. Per exemple, i segons l’últim cens del 2015, hi havia trenta emissores privades que operen sense llicència. Fins a dinou d’aquestes ràdios són de temàtica llatina. Sobre el paper, podrien passar per mitjans del tercer sector que treballen per a les comunitats d’immigrants del Con Sud que viuen a Catalunya. A la pràctica, la majoria són ràdios que emeten música llatina -fent competència per tant a les emissores musicals amb llicència- i que poden tenir una plantilla amb diverses nòmines gràcies a la captació de recursos publicitaris.

Alguns mitjans comunitaris destacats

Ràdio Televisió Cardedeu

La primera televisió local de Catalunya i d’Espanya viu paradoxalment en una terra de no ningú legal. En el moment de fer-se el repartiment de llicències de TDT local, els vallesans van preferir no optar al concurs, perquè no estaven d’acord amb assumir una cobertura supramunicipal, tal com establien les bases. Fundada el juny del 1981, la gènesi del projecte cal trobar-la en uns concerts de jazz que se celebraven dos anys

abans i en la inquietud d'alguns dels organitzadors, que van considerar oportú intentar fer arribar aquests recitals a tot el poble, a través de la televisió.

Ràdio Trinijove

Situada al 91.6 del dial de la FM, tot i no tenir la seva freqüència plenament reconeguda ha pogut aconseguir finançament públic a través de la fundació que la controla. Es tracta d'una ràdio centrada en el barri barceloní de la Trinitat Vella i que va néixer l'any 1983 fruit de les ganes d'un grup de joves. Amb un primer equipament extremadament rudimentari, va anar consolidant-se, tot i que a finals del segle passat hi va haver algun any sense programació. A partir del 2001 es va reactivar i des d'aleshores ha aconseguit ser una veu inequívoca per als veïns d'aquest enclavament a Sant Andreu.

Ràdio La Mina

Vinculada així mateix a un barri, en aquest cas de Sant Adrià de Besòs, el nom de Ràdio La Mina s'ha tornat a fer popular els últims temps per la seva implicació en l'1-O. L'emissora va rebre la visita de la Guàrdia Civil en mantenir fins al final la publicitat institucional del referèndum. La seva trajectòria és dilatada. La ràdio, que emet en el 102.5 de la FM, també rep ajuts públics a través de l'associació que gestiona. El seu projecte passa per tenir vuit persones en plantilla, més una vintena de voluntaris entre locutors i tècnics de so.

Contrabanda FM

Representant de les anomenades "ràdios lliures", al costat d'altres projectes com Ràdio Bronka i Ràdio Pika. Són projectes que entronquen directament amb la cultura llibertària i que funcionen de manera assembleària. Rebutgen les subvencions i els patrocinis privats per preservar la seva independència, de manera que les despeses operatives les cobreixen els seus socis. Contrabanda FM està situada al 91.4 de la FM, però emet també per internet. Una de les seves reivindicacions històriques -perquè rebutgen l'etiqueta de "ràdio pirata"-és poder tenir una llicència en ferm.

Ràdio Klara

Nascuda amb vocació de provocació, i amb un rerefons ideològic llibertari i anarquista, Ràdio Klara emet a València pel 104.4 de la FM amb una graella farcida de programes com el matinal *Democracy now* i els espais *Acció directa*, *Dones lliures*, *Africania* i *Voces meridianas*. Com moltes de les seves ràdios germanes, va començar a emetre durant els primers anys de la Transició, en aquest cas el 1982. Va ser la primera emissora lliure del País Valencià i la segona d'Espanya, creada per un grup d'amics que van saber generar relleu en aquestes tres dècades i escaig.